

deel 4: over nesten, holen en burchten.

De reeks is aan de vierde aflevering toe. In de drie voorgaande nummers van Zoogdier kon u al uitgebreid lezen over het opzet ervan. We keren opnieuw een aardig stukje terug in de tijd, meer bepaald naar het jaar 1869. Toen vertaalde ene L. Rousseau een tweedelig en Engelstalig werk in het Frans: 'Les habitations merveilleuses' ofwel: 'De schitterende woonsten'. De Engelstalige titel vond ik nergens terug. Zoals de titel al weergeeft, beschrijft het boek de nesten en verblijfplaatsen van allerlei dieren. Jammer dat er maar weinig zoogdieren in besproken worden, de meeste aandacht gaat naar de vogels, naar reptielen en ongewervelden.

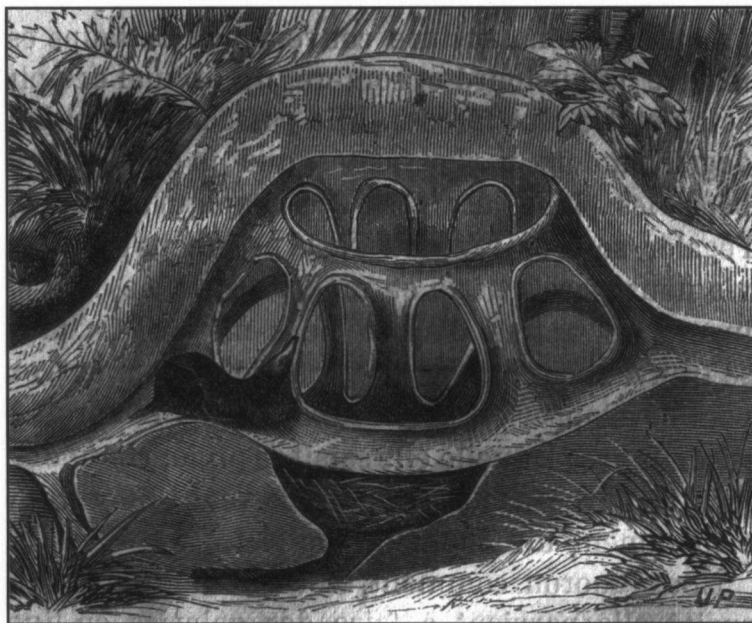
Zoogdiersoorten waarvan het onderkomen toch vrij uitgebreid becommentarieerd wordt, zijn onder andere de muskusrat, de bever, de slaapmuizen, de mol, de spitsmuizen, de poolvos en de gewone vos, de wezel, de das, de otter en... de mens! Deel I opent met de zinnen: *«Parmi les animaux supérieurs, il s'en trouve un grand nombre qui, parvenus à une certaine période de leur existence, ont besoin d'une habitation, soit comme abri contre le mauvais temps, soit comme lieu de refuge contre les attaques de leurs enne-*

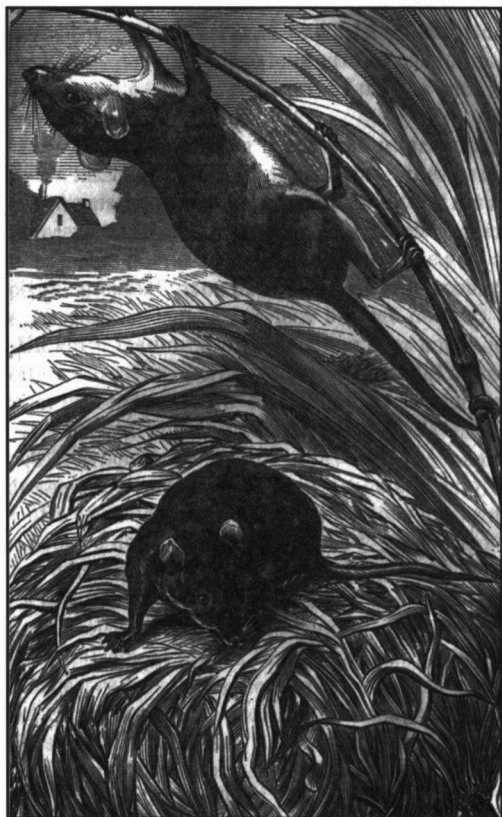
mis. Un terrier creusé sous la terre, dans le bois, dans le roc ou toute autre matière, constitue la forme la plus simple d'une semblable demeure. Les races les moins développées de l'espèce humaine, telles que les Bojesmans du Cap et les Indiens < creuseurs > de l'Amérique, emploient cet expédient. Souvent une caverne suffit aux besoins de ces êtres ignorant toute industrie et dont les efforts se bornent à la satisfactions d'appétits grossiers.» In het Nederlands: "Onder de meest ontwikkelde dieren bevindt zich een groot aantal dat, op een zeker ogenblik in zijn bestaan, behoefte kreeg aan een onderkomen, zij het als onderdak tegen slecht weer of als schuilplaats bij aanvallen van hun vijanden. Een hol uitgegraven in de aarde, in hout, in de rotsen of in eender welke materie is de meest eenvoudige vorm van dergelijke onderkomens. De minst ontwikkelde rassen van de menselijke soort, zoals de Bosjesmannen van de Kaap, en de 'holen gravende' Indianen in Amerika, gebruiken dit soort noodoplossing. Dikwijls voldoet een hol aan de behoeften van deze wezens die zelf geen bouwsels maken, en wier inspanningen zich beperken tot het voldoen aan hun primitieve lusten."

Bij de 'echte' zoogdieren zwaait de auteur met lof over de kunst waarmee sommige zoogdieren erin slagen een verblijf te construeren. Daarbij vermeldt de auteur: "De eerste plaats komt ongetwijfeld toe

aan de mol. Dit opmerkelijke dier graaft niet alleen ondergrondse galerijen, het bouwt zich een ingewikkelde schuilplaats van gangen en kamers, waarvan de indeling merkwaardig compleet is... Het weinige dat we weten over hun gedrag, doet vermoeden dat een grondige studie ons nog interessante details zou laten ontdekken. Mocht de mol een zeldzame tropische soort zijn, dan was hij allang grondiger bestudeerd."

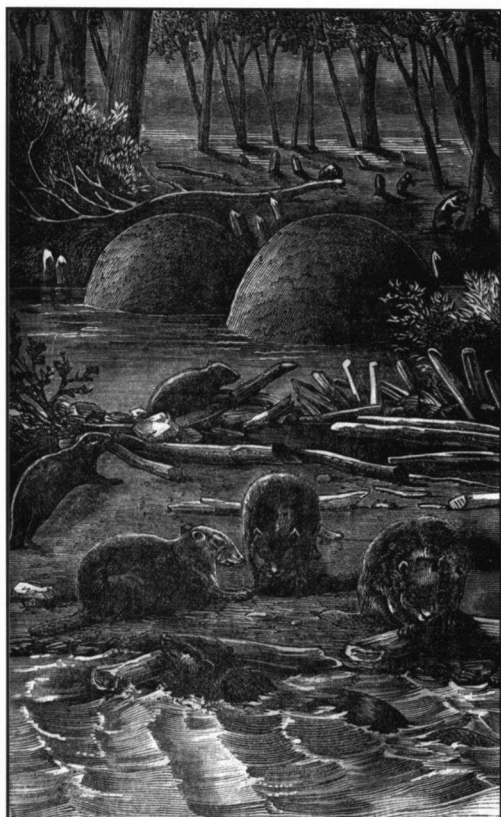
Erg geestig is wat de auteur schrijft over de muskusrat: *«Le rat musqué appartient aussi à la famille des musaraignes. Il fré-*

quente surtout les bords du Volga, et, semblable au castor, se tient plus souvent dans l'eau que sur la terre ferme.» Ofwel: "De muskusrat behoort ook tot de familie van de spitsmuizen. Hij komt vooral voor langs de oevers van de Wolga, en, zoals de bever bevindt hij zich meer in het water dan op het land." We schrijven uiteraard 1869!

Na een lovende beschrijving over de burcht van de poolvos, lezen we over de gewone vos: *«Le renard commun de nos pays se construit une demeure beaucoup moins compliquée et même, pour s'épargner toute peine, il s'empare du terrier d'un blaireau ou d'un clapier de lapin.»* Of: "De gewone vos uit onze streken graaft zich een veel eenvoudiger hol en, om zich alle moeite te besparen, neemt hij soms een dassenburcht in, of een konijnenhol." Ondanks deze wat minachtende uitspraak, schrijft de auteur wel nog: "Jonge vosjes zijn jolige kleine creatuurtjes, die net zo graag lijken te spelen als kinderen. Op zulke momenten kijkt de moedervos als een goede moeder genoegezaam toe op hun gestoei."

Over de otter lezen we: "De otter graaft volgens mij niet. Waarlijk: een uitholling in een rivieroever doet dienst als schuilplaats in geval van nood, en om er hun jongen te werpen."

En verder: "Ook de wezel graaft niet. Hij woont in rotsnissen, tussen boomwortels, maar eigenlijk vooral in steenhopen. Slechts één lid van deze familie (de marterachtigen - BV) is een krachtige graver: de das. Door zijn uitgesproken voorkeur voor insectenlarven zoekt hij de ondergrondse nesten van wespen of andere vliesvleugeligen."

Verrassend is de aandacht die de auteur besteedt aan een soort als de dwergmuis, waar hij over schrijft dat het misschien wel 'het kleinste zoogdier ter wereld' is. De auteur geeft aan de hand van de ons welbekende kenmerken een zeer accurate beschrijving van het diertje, waarna hij stelt: *«ces signes, le naturaliste reconnaîtra aisément s'il a devant lui une souris des moissons.»* Of: "Aan deze kenmerken ziet een natuurkenner makkelijk of hij een dwergmuis voor zich heeft." En verder over

hun nest: "Natuurkenner Gilbert White vond ooit een dwergmuizennestje hangend onder de kop van een distel."

Over de eekhoorns had de auteur blijkbaar al opgemerkt dat ze zowel een zomernest als een winternest bouwen. Om een zomernest te ontdekken, heeft men volgens hem een geoefend oog nodig. Het winternest omschrijft hij als veel steviger: soms trok hij zo een nest uit een boom en telkens stond hij versteld ('vraiment incroyable') van de hoeveelheid plantenmateriaal die erin verwerkt was.

Een soort die in dit boek natuurlijk niet mocht ontbreken, is de bever. Merkwaardig gedetailleerd is de beschrijving van de auteur over hoe een bever precies een boom omknaagt: Eerst knaagt hij rondom een diepe kring uit de boom, waarna hij de boom nauwkeurig rondom inspecteert, om daarna te beslissen waar hij precies moet verder knabbelen, opdat de boom op de gewenste plaats zou neerkomen.

Misschien bevat dit soort oude boeken voor ons op het eerste gezicht maar weinig onbekende feiten, maar de waarde van het herlezen ervan in onze tijd ligt misschien niet zozeer in de feitelijkheden op zich, maar in het inzicht dat we ons kunnen verschaffen in hoe men vroeger dacht en schreef over wilde zoog- en andere dieren en wat de onwetende lezer er dus over te lezen kreeg. Hoe meer je in die oude boeken grasduint, hoe meer je de indruk krijgt dat het beeld van toen een merkwaardige mix was van verwondering en bewondering enerzijds, en een soort superioriteitsgevoel en een bestrijdingsdrang anderzijds. Zouden deze boeken ook maar enigszins mee de beeldvorming van de gewone mens over de dieren rondom hen mee hebben bepaald? Wellicht niet zozeer het beeld van de gewone mens, want die konden zich deze boeken wellicht niet veroorloven, maar misschien wel het beeld van de geletterde mens. Zouden de leraren van toen dit soort verhalen in hun klas verteld hebben?

Bob Vandendriessche